

PENTEMIMERSKI HEKSAMETAR U ILIJADI RAJMUNDA KUNIĆA

Prijevod Homerove Ilijade u latinskom heksametru, što ga je u vrijeme neohumanizma dao naš zemljak Rajmundo Kunić¹, za nas je, izvan svake sumnje, događaj od izvanrednog značenja. Visoko priznanje literarnog ostvarenja doživio je taj prijevod, uz Zamanjinu Odiseju, od prve svoje pojave u štampi, što je bilo u Rimu god. 1776².

Jedno tako grandiozno djelo, koje su se mnogi, navodno na temelju visokih poetskih kvaliteta, usudili staviti uz bok najvećim predstavnicima latinskog epskog stiha zlatnog doba rimske književnosti, svakako zaslužuje detaljnu analizu pojedinih aspekata, s kojih se inače pristupa u ocjenjivanju nekog literarnog ostvarenja. Detaljniji analiza Kunićeve Ilijade jedva da je bilo do danas³. A okolnost score 200-obljetnice prve pojave tog prijevoda u Rimu iz god. 1776. potakla me da pristupim detaljnijoj obradi i kritici barem nekih poetskih aspekata tog prijevoda.

¹ O Rajmundu Kuniću (1719—1794) vidi:

a) Hrvatski latinisti, II, MH Zagreb 1970, str. 435—349 (Pet stoljeća hrvatske književnosti).

b) F. M. Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei* . . . , Ragusa 1802—1803, t. II, str. 170—177.

3) F. Maixner: *Život i rad Rajmunda Kunića*, Rad JAZU, 96, Zagreb 1889.

² O tom prijevodu čitamo npr. kod F. M. Appendini (o. c.) t. II, str. 177. ovo: "E giacchè mercè del suo genio, e buon gusto, e dell' industriosa sua fatica, e sommo studio nell', essersi preparato a questo lavoro, e nell' averlo compito pot4 con felicissimo successo mettere scrupolosamente in pratica le vere e sode regole, che egli quivi assegna per essere poeta e traduttore, non è meraviglia, che i piu intelligenti al rimirar Omero rivestito delle grazie, e bellezze Virgiliane l' abbiano accolto con inesprimibile gioia, e trasporto, e la versione del Cunich fosse da Cristoforo Sarti nelle sue Istituzioni Logiche riguardata come un vero modello di versione.

³ O Kunićevoj Ilijadi pisao je Franjo Maixner u Radovima JAZU, knj. 98, Zagreb 1889, pod naslovom: *Život i Rad Rajmunda Kunića*. — Maixner je u tom članku dao glavnu karakteristiku Kunićeva prijevoda Homerove Ilijade, iznio osobitosti njegova jezika kao i utjecaj Vergilija, i osvrnuo se na prosodijsko-metričke specifičnosti njegova heksametra. Mada nam Maixnerov članak daje ono najkarakterističnije iz Kunićeva prijevoda, ipak ne možemo steći utisak o serioznom naučnom pristupu ocjeni takvog jednog prijevoda, što ćemo naprotiv dobro osjetiti u članku N. Majnarića na području Vergilijeva utjecaja na Kunića u prevođenju poredaba (Hoffilerov zbornik, Zagreb 1940, str. 167—178).

Dvjestogodišnjica je vrijedan jubilej, a kada je to naš jubilej, jubilej naše homerologije, kao i naše književnosti, iako ne u našoj narodnoj riječi, onda bi toj stvarnosti trebalo dati onakav publicitet kako to samo zaslužuje. Ovaj moj rad, kao i još nekoliko njih koji su u pripremi, želio bih da posluži upravo toj svrsi.

Kada pristupamo ocjeni takva djela, svakako dolazi u obzir i pitanje njegova vanjskog ruha, tj. latinskog heksametra u kojem je dan cijeli prijevod. A to znači da imamo posla sa 18.790 heksametara. O heksametru latinskih epika napisale su se tolike studije i monografije, da i ne smatram potrebnim ovdje ih posebno isticati. U zadnje vrijeme pojavili su se ipak najznačajniji radovi sa tog područja, a obrađuju strukturu latinskog heksametra gledanog kao cjeline za sebe⁴, i pojavu elizije⁵, jedne tako česte i interesantne pojave kod latinskih versifikatora.

U ovom radu ograničio bih se na prikaz strukture heksametra Kunićeve Ilijade, gledanog ne kroz njegove najmanje sastavne dijelove, stope, niti kroz izbor stanki, već gledanog u njegovoj cjelini kao i u metričko-ritmičkom kontekstu, prikladnom da obuhvati danu sintaktičku jedinicu epske naracije. Stope, stanke, stihovi su metričko-ritmički kalupi kroz koje umjetnik pušta epsku naraciju, ali koji mu se nameću neumoljivom silom forme. To je ipak samo forma, dok duh umjetnikovu djelu daje epska naracija i s njom usko povezani poetski zanos. Stoga se u ocjeni heksametra kao cjeline ne možemo osvrnati samo na metričko-ritmičke zakone po kojima je građen, već je nužno voditi računa i o sintaktičkim principima kojima se prvenstveno dao voditi i sam umjetnik. Sintaktički su principi upravo ti koji uslovljavaju harmonični slijed brzih i sporih stopa, izbor odmora u stihu, narav svakog pojedinog kolona, kao i toliku raznolikost heksametara u pojedinim njegovim sastavnim dijelovima, da gotovo ne nalazimo heksametre koji bi bili identični.

O Kunićevu heksametru govorim kao o gotovoj formi njegove epske naracije. Iznosim neke oznake i pojedinosti njegova heksametra,

⁴ Među ostalim istražiteljima latinskog heksametra, kao što su J. Perret, L. Nougaret, W. Ott, koji se pojavljuju u štampi bilo sa analitičkim bilo sa sintetičkim radovima na području latinskog heksametra, ističem posebno Hansa Drexlera koji je kroz zadnje dvije decenije izišao sa svojih šest vrijednih heksametarskih studija, koje i navodim:

I Teil, izišao u Aevum, Milano, 1951, XXV str. 435—466, i str. 512—547.

II Teil: Jambische und spondeische Wörter vor der Semiquinaria.

III Teil: Verse mit überwiegender Semiquinaria: Wortschluß nach der vierten Hebung oder der vierten Senkung — oba dijela izišla u Salamanca 1953 (Theses et Studia Philologica Salmanticensia V).

IV Teil: Der Bau der beiden Vershälften vor und nach der Semiquinaria — izdano kao mikrofilm kod Vandenboeck und Ruprecht in Göttingen 1953.

V Teil und VI Teil (o stihovima sa glavnom cezuruom H, o monosilabi pred cezuruom i o sinalefi), Madrid 1956. Prvi je njegov rad na tom području: Caesur und Diaerese, izišlo u Aevum, Milano 1950, XXIV, str. 332—366.

⁵ Jean Soubiran, L'Elision dans la poésie latine, Paris 1966, (Études et Commentaires, LXIII).

kako bi se dobila jasna, analitička slika koju onda možemo lako konfrontirati sa datim analizama poznatih rimskih epika i tako steći sud u njegovim versifikatorskim sposobnostima.

Obradujem, kako se to obično radi, njegovih 1000 heksametara, i to cijelo prvo pjevanje sa 732 stiha i 268 početnih stihova iz šestog pjevanja. Svakako dovoljno da se dobije predstava o njegovu prosječnom heksametru. U ovakvoj analizi svakako je najdelikatnije pitanje izbor stanke. Ima, naime, stihova kod kojih se je teško opredijeliti za jednu određenu stanku, jer su ritmički jednako moguće nekoliko njih, a sintaksa nas opet ostavlja kolebljivima, ili čak nameće neku neuobičajenu stanku, kakva je npr. treća dijereza. Prema tome, dopuštam da se u klasifikaciji nekih heksametara može zauzeti i drukčiji stav.

Ne dopušta mi s jedne strane prostor, a s druge i kompleksnost pitanja da bih obradio Kunićev heksametar u cjelini, sa svim pojavama prosodijsko-metričke naravi. Stoga, pristupam ovdje obradi najučestalijih Kunićevih heksametara, onih sa jednom stankom ili odmorom, sa pentemimerom.

U analiziranih tisuću stihova nalazim kod Kunića dvodijelnih heksametara sa stankom pentemimere 520, što znači nešto preko 50%. U odnosu na rimske heksametrike od Enija pa do Lukana Kunić je u broju pentemimerskih stanke najniži, ali, kako to izgleda, ipak najbliži Vergiliju. Kod Hansa Drexlera⁶ nalazim, naime, ove statističke podatke o stanki pentemimere, dobivene na temelju po tisuću analiziranih stihova kod pojedinih autora: Lukan: 711 — Ovidije: 830 — Vergilije (Eneida): 561 — Horacije (Ep. II) 724%. — Horacije, Sat. I 716 — Katul: 845%. Lukrecije 654, — Lucilije: 647%. — Enije: 624%. Vidimo, dakle, da je Vergilije najsiromašniji u izboru odmora pentemimere, a Kunić zaostaje čak i za njime.

Ako Kunićeve stihove konfrontiramo sa Vergilijevim iz Eneide, trebalo bi tim putem doći do približno vjerne slike Kunićeva versifikatorskog položaja u ljestvici najboljih latinskih heksametrika, kamo se on inače lako uvrštava. Vergilije, naime, zauzima specifično mjesto u slijedu latinskih heksametrika. Po broju pentemimerskih stihova on stoji, kako smo vidjeli, najniže. Tako niski broj pentemimerskih stihova kod Vergilija u odnosu na ostale rimske versifikatore pripisati je svakako činjenici da njegov heksametar općenito ne pokazuje onu savršenost koju nalazimo kod Ovidija ili Lukana. S druge strane, on je bez sumnje pod jakim utjecajem Homerova heksametra gdje je pentemimera slabo zastupana. Vergiljev heksametar pokazuje očitu tendenciju trodijelnog karaktera preko glavne cezure heftemimere, što će još više odraziti Lukan, a što Ovidije kao i ostali heksametrici nerado prihvaćaju. Ali heftemimerski trodijelni stihovi ne polaze Vergiliju uvijek za rukom, pa se kod njega nalazi srazmjerno visoki broj heftemimerskih stihova bez potrebne skladne trodijelne diobe.

⁶ Hexameterstudien I, Aevum, 1951, XXV, Anlage 1.

U ocjeni Kunićeva heksametra smatram najprikladniju konfrontaciju sa Vergilijevim heksametrom i zato što je Kuniću u ovom prijevodu Vergilije bio najneposredniji učitelj, što ga je upravo on oduševio za Homera, što mu je on bio najbolji i najvjerniji interpretator Homerove poezije.

Potpuno je jasno da će Kunićev heksametar pokazivati svoje specifičnosti, da će u nekom pogledu odudarati od samog Vergilija, ali ne da bi se približio heksametru Ovidija, Katula ili Lukana, već da naprotiv potencira konstatiranu odudarnost Vergilijeva heksametra. Tu činjenicu nećemo ipak pripisati nesavršenosti njegovih heksametara, već jednoj drugoj činjenici koja mnogo govori. Kunić u latinskom heksametru prevodi, prevodi Homera, što ne nalazimo ni kod jednog od spomenutih uzora latinskog heksametra. Oni su neposredni umjetnici latinske slobodne riječi, a to nam doista mnogo govori.

Za konfrontaciju uzimam iz Vergilijeve Enejde 1000 stihova, i to: cijelu devetu knjigu sa 818 stihova, i 182 početna stiha iz dvanaeste knjige. Tu nalazim 510 pentemimerskih stihova, dakle, čak i manje nego što ih je Drexler našao u svom izboru.

Ako smo neki stih svrstali u pentemimerske, tj. u dvodijelne, time nismo mnogo uradili, niti smo označili pravu narav tog velikog broja pentemimerskih stihova. Oni se, naime, među sobom znatno razlikuju u gradnji prvog i drugog kolona, bilo u metričko-ritmičkom bilo u sintaktičkom njihovu izgledu. Ovdje govorim sam u sintaktičkom karakteru pentemimerskih stihova kod Kunića, da na nekom drugom mjestu obradim i njihovu metričko-ritmičku narav.

Dok čitamo rimske heksametrike, poetska nam se pažnja ne zaustavlja samo na pitanju izmjene daktila i spondeja u nekom stihu, kao i broja dopustivih elizija ili mogućih hijata. Sve je to, naime, ruho poetske naracije za koju tražimo samo najviši kvalitet. Drugo nešto privlači našu pažnju, kada smo već konstatirali savršenost forme, a to je sintaktički izgled svakog pojedinog stiha ili skupine stihova. Drugim riječima kazano: interesira nas kako se poetska naracija u manjim i najmanjim svojim sintaktičkim cjelinama pretače u stihove, kako se ona odvija u toj metričko-ritmičkoj formi. Da je i na tom planu potrebna visoka poetska snaga, o tom ne treba govoriti. Da i na tom području umjetnik ne postiže u svakoj prilici savršenstvo, ni to ne treba dokazivati.

Izgledalo bi prema tome da će se najviše umjetničko savršenstvo postići heksametrom, ako uskaldimo metričko-ritmičke zakone sa sintaktičkim zahtjevima naracije. A, donekle i jest tako, pa je npr. većina Homerovih stihova građena na principu stih-rečenica. I kasniji grčki heksametnici, kao i njihovi latinski kolege rado upliću u svoje heksametarsko tkivo i takve stihove, mada je inače njihov heksametar već znatno kompliciraniji upravo sa ovog sintaktičkog stanovišta. Veliki broj njihovih heksametara odudara, naime, od pomenutog metričko-ritmičkog i sintaktičkog sklada. To je odudaranje posve shvatljivo, jer je heksametarski kalup premalen, odveć tipičan, da bismo u nj mogli pretaći svaki pojedini dio epske naracije. Upravo

stoga spomenuti princip ne provodi dosljedno ni sam Homer, a kod rimskih heksametrika on se oprezno iskorištava. Kod njih se naprotiv zapaža sve veće prelijevanje sintakse preko granica heksametara.

Međutim, kod rimskih se heksametrika, kakó je poznato, osjeća sve veća tendencija prema izboru dvodijelnih heksametara sa središnjom stankom pentemimere, a za tu su stanku prvotno podesni upravo stihovi građeni na spomenutom principu stih-rečenica. Stanku pentemimere rado oni odabiru i onda kada se sintaktička cjelina provodi kroz dva ili više stihova, pa je kod stanke pentemimere česta prisutnost jače ili slabije interpunkcije. Međutim, nalazimo također i takve pentemimerske stihove kod kojih je intencija umjetnika jasna, ali se ujedno osjeća i natezanje forme, nasilno ukalupljivanje.

Nakon ovog malo podužeg uvoda smatram da ćemo lakše pristupiti prikazu, kao i ocjeni Kunićevih pentemimerskih stihova.

Pentemimera, ili semikvinarija, kako znamo, dijeli heksametar u dvije harmonične polovine, od kojih je prva uzlazna (— ∪ ∪ — ∪ ∪ —), a druga silazna (∪ ∪ — — — ∪ ∪ — —); prva je ktomu katalektička, pridušena, pa traži odgovor ili dopunu, rješenje ili smirenje u drugoj polovini.

Najprije obrađujem stihove građene na principu stih-rečenica. I 1. — U ovoj su skupini najtipičniji stihovi koji u prvom dijelu imaju nesamostalne, nedovršene izraze, što su najčešće atributi, genitivi posesivni, koji upućuju na substantive smještene u drugom dijelu stiha. Najizrazitiji atributivni odnos je treće i šeste pozicije stiha, ili prve i šeste, te treće i pete ili prve i pete. Ima stihova i po dva takva atributivna odnosa, kao u:

A 13: candida quem superum genuit Latona parenti (1/5, 3/6)

A 49: spumea qua rauco frangunt se caerula fluctu (1/5, 3/6)
Tvorba je navedenih stihova identična: zavisna rečenica sa anastrofom, pozicije: 3/6, 1/5; predikat u jedino slobodnoj poziciji: četvrtoj.

Kod Kunića stih-rečenicu tvori:

a) samostalna prosto-raširena rečenica:

A 29: Solvite servitio mihi dulcem et reddite natam.

A 311: Qui bonus ambobus prudenti haec pectore fatur:

A 377: Atrides celerem deducit litore puppim

Isp. dalje: A 88, 382, 423, 465, 506, 565, 569, 571, 663, 683, 722; Z 32, 34, 36, 40, 41, 82, 127, 135, 166, 224, 237, 252.

Usve stihova: 26

b) glavna rečenica:

A 40: nil tibi iam prosit sceptrumve, aut infula Phoebi

Isp. dalje: A 605; Z 97, 250

Usve stihova: 4

c) zavisna rečenica:

A 13: candida quem superum genuit Latona parenti

A 39: seu puppes fuero redeuntem nactus ad altas,

Isp. dalje: A 49, 64, 82, 300, 342, 359, 373, 383, 521, 530, 726; Z 81, 142, 205, 241.

Usve stihova: 17

d) usporedna rečenica:

A 238: an premat indomito gliscentem corde furorem

A 383: at iussu Atridae lustrat se cetera pubes,

Isp. dalje: A 384, 426, 433, 493, 526, 566, 567, 581, 582, 645, 670; Z 31, 233.

Usve stihova: 15

e) participijalni izraz:

A 61: obscuro faciem nimbo circumdatus almam,

Isp. dalje: A 685; Z 165

Usve stihova: 3

f) odjeliti rečenični dio:

Z 236: arborum et gleba felices ubere tractus.

Isp. dalje: A 483; Z 238

Ukupno stihova I 1: 68

I 2. — U stih-rečenice stavljam i one stihove koji u stanci pentemimere pokazuju slabiji ili jači sintaktički usjek. Oba su dijela, prednji i stražnji, ili sintaktički donekle povezana, ili imaju neki zajednički elemenat, ili je pak samo drugi kolon potpuna sintaktička cjelina.

Stanka P rastavlja:

a) dvije parataktičke rečenice:

A 133: Tum vatem increpuit, rupitque has pectore voces:

Isp. dalje: A 179, 374, 504, 505, 526, 562; Z 170, 251, 257

Usve stihova: 10

b) dvije hipotaktičke rečenice:

A 87: oremus pandat, cur saevit Phoebus Apollo

Isp. dalje: A 265

Usve stihova: 2

c) participijalni izraz od ostalih dijelova rečenice kojoj pripada:

A 79: Quos inter surgens heros ita farier orsus:

Isp. dalje: A 188; Z 83, 141, 149

Usve stihova: 5

d) dvije odjelite rečenične sintagme:

A 276: quippe putas mortem belli tentare pericla.

Isp. dalje: A 180, 392, 494

Usve stihova: 4

Ukupno stihova I 2: 21

I 3. Stih-rečenica može imati sintaktički usjek i unutar prvog ili drugog kolona. Sintaktički su ovi stihovi slični omina iz I 1, a sintaktičke usjeke kod njih izazivaju:

a) vokativni zaziv:

A 1: Iram, diva, trucem Pelidae concine Achillei sa usjecima: I, 2.⁷
Isp. dalje: A 109 (V)

Usve primjera: 2

b) eliptična ili uopće prosta rečenica:

A 362: Sic dea: sic placidis respondit vocibus heros: (I)
Isp. dalje: A 397 (I), 419 (I), 440 (I), 449 (I), 548 (I), 654 (I), 681 (I)
Usve stihova: 8

c) zavisna rečenica:

A 495 (T): cui parent, omnes praeclaro ut rege fruuntur
Usve stihova: 1

d) participijalni izraz:

A 496 (I. i H): Utque malo ingenti doctus iam noscat Atrides
Isp. dalje: A 275
Usve stihova: 2

Isp. dalje: A 120

Usve stihova: 2

Ukupno stihova I 3: 15

I 4. I stih-rečenice sa usjekom u pentemimeri (isp. I 2) mogu pokazivati sintaktičke usjeke unutar prvog ili drugog kolona, a sintaktičke usjeke izazivaju:

a) vokativni zaziv:

A 52 (I): Audi haec, arcitenens, cujus sub numine Chrysa est
Isp. dalje: Z 195
Usve stihova: 2

b) parenteza:

A 80 (I): Atrida, ut video, Troia Phrygibusque relictis
Isp. dalje: A 111 'III, B), 181 (I), 258 (T), 507 (T, H.), 531 (T)
Usve stihova: 6

c) odjeliti rečenični dio:

A 723: solis ad occasum laeti, dapibusque fruentes (H)
Usve stihova: 1
Ukupno stihova I 4: 9

Ukupno stihova I 1—4: 113

⁷ Sintaktičke usjeke u ovom članku označujem: dijereze sa rimskim brojevima: I, II, III, V, dok četvrtu dijerezu označujem poznatim znakom B; za cezure imam poznate znakove: T, P, H; trohejske usjeke označujem arapskim brojevima: 1, 2 itd.

Analizirajući Vergilijevih tisuću spomenutih stihova dolazim do ovih podataka za stihove građene na principu stih-rečenica:

I 1:

IX *Atque ea diversa penitus dum parte geruntur,*

5: *ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est:*

Isp. dalje: IX 11, 15, 25, 35, 43, 59, 74, 84, 85, 87, 100, 105, 121, 151, 153, 183, 199, 204, 211, 216, 241, 248, 294, 296, 301, 328, 346, 354, 364, 368, 372, 383, 402, 340, 444, 447, 459, 460, 484, 497, 535, 549, 568, 575, 581, 600, 652, 664, 679, 687, 689, 689, 691, 722, 724, 730, 740, 742, 756, 757, 759, 791, 799, 800, 801, 805, 818, XII 9, 16, 18, 39, 61, 70, 80, 109, 129, 135, 149, 152, 155, 165, 172, 175, 177,

Ukupno stihova: 88

I 2:

IX 13: *rumpe moras omnis et turbata arripe castra.*

24: *multa deos orans oneravitque aethera votis.*

Isp. dalje: IX, 32, 53, 60, 65, 66, 73, 93, 131, 161, 172, 173, 183, 201, 212, 234, 259, 262, 265, 266, 400, 323, 329, 375, 377, 390, 397, 398, 405, 408, 446, 461, 473, 477, 507, 515, 524, 525, 529, 549, 571, 573, 582, 583, 599, 601, 602, 606, 607, 614, 615, 616, 623, 625, 629, 631, 636, 637, 651, 872, 678, 680, 684, 690, 696, 705, 705, 709, 714, 720, 729, 747, 758, 765, 774, 782, — XII 2, 3, 15, 17, 37, 77, 81, 120, 127, 134, 150, 158, 164, 166, 168, 178

Ukupno stihova: 93

I 3:

IX 14: *dixit et in caelum paribus se sustulit alis (I.)*

26: *dives equuum, dives pictai vestis et auri (T)*

Isp. dalje: IX 104, 106, 404, — XII 154

Ukupno stihova: 6

I 4:

IX 36: *Quis globus, o cives, caligine volvitur atra? (I)*

37: *ferre citi ferrum, date tela, ascendite muros (H)*

Isp. dalje: IX 114, — XXII 142, 157

Ukupno stihova: 5

Ukupno stihova I 1—4: 192

Ako kontrontiramo Kunićeve i Vergilijeve stihove, dobijemo:

I	1	68	:	88
	2	21	:	93
	3	15	:	6
	4	9	:	5
		113		192

Vergilije, dakle, ima znatno više stihova građenih na principu stih-rečenica (192 : 113), a ujedno i znatno veći broj onih sa jačim ili slabijim sintaktičkim usjekom u pentemimeri (93 : 21). I ostali bi nam rimski heksametrici pokazali sličnu tendenciju koju konstatiramo kod Vergilija, tj. visoku zastupanost stih-rečenica sa odmorom pentemimere, pa je relativno rijetka njihova prisutnost kod Kunića svakako jače odudaranje od prakse kod njegovih rimskih uzora.

II — Odmor pentemimere ili semikvinarije vrlo je čest kod remskih heksametrika i izvan spomenutih stih-rečenica. Nalazimo, naime, kod njih stihova sa očitom stankom pentemimere koja ne dijeli stih na dvije harmonične polovine i sa sintaktičkog stanovišta. Pentemimera je u ovim slučajevima, s obzirom na cjelinu heksametra, prisutna više iz metričko-ritmičkih razloga, dok se očito osjeća drukčije nametanje sintakse, kao i njezino rušenje ograde na početku ili na kraju stiha, pa prema tome i stvaranje novih cjelina lijevo i desno od pentemimere. Jača ili slabija interpunkcija u pentemimeri dijeli dva nejednaka sintaktička kolona; pri tom ili prvi kolon zauzima prvu polovinu stiha, a drugi je različitog raspona, ili prvi kolon počinje već u gornjem stihu, dok je drugi opet različite dimenzije.

1. Jaka ili slaba interpunkcija u P zatvara stintaktičku cjelinu prvog kolona, u kome se nalazi:

a) samostalna rečenica:

A 91: Talia Pelides: contra cui talibus infit

164: Tum sic Atrides: Nequidquam vana per artem

Isp. dalje: A 284, 623, 887; Z 57

Usve stihova: 6

b) glavna rečenica:

A 145: Nec tamen abnuero, si rerum pendet ab illa

Isp. dalje: A 152, 543, 727

Usve stihova: 4

c) zavisna rečenica:

A 95: quae sunt, quae fuerunt; Phoeboque acceptus et idem

Isp. dalje: A 111, 113, 254; Z 214

Usve stihova: 5

d) usporedna rečenica:

A 226: Nec metuo iratum. quin hoc ambage sine ulla

Isp. dalje: A 387, 486, 497

Usve stihova: 4

e) participijalni izraz:

A 139: et nunc vaticinans irato haec funera Phoebō

Isp. dalje: A 617

Usve stihova: 2

f) voktaivni zaziv:

A 25: Magnanimi Atridae, Grajum et gens fortibus armis

Isp. dalje: A 154

Usve stihova: 2

g) dio rečenice prekinut parentezom:

A 84: Verum age nunc aliquem, seu vates ille, sacerdos

Isp. dalje: A 308, 315, 730

Usve stihova: 4

h) odjeliti dio rečenice:

A 221: rixaeque, pugnaeque, acer quod Marte feroci

Isp. dalje: A 305, 35, 437; Z 86, 150, 182, 206

Usve stihova: 8

Ukupno stihova II 1 a—h: 35

2. Jača ili slabija interpunkcija u pentemimeri zatvara sintak tički kolon, odnosno rečenicu iz, uglavnom, stražnjeg dijela prethodnog stiha, dok iza P počinje ili nova rečenica ili zavisna, bilo do kraja stiha bilo sa zakoračenjem, ili su pak do kraja stiha smještene svijesno odvojene sintagme iste sintaktičke cjeline.

Iza stanke pentemimere slijedi:

a) nova rečenica:

A 136: dira triste aliquid? nam me saevis tua dictis

.....

.....

A 166: fallere vis tectis. partis tu nempe fruarē

dives.

Isp. dalje: A 131, 177, 202, 213, 216, 217, 220, 23, 282, 285, 327, 336, 345, 346, 361, 490, 402, 429, 431, 512, 618, 630, 635, 642, 715, 723; Z 12, 52, 61, 72, 87, 154, 157, 172, 173, 174, 198, 199, 243

Usve stihova: 41

b) usporedna rečenica:

.....

A 153: it contra dictis, et magno haec pectore fatur:

.....

A 268: horrendum retro, vaginaque abdidit alte,

Isp. dalje: A 135, 321, 351, 490, 540, 626, 876, 694, 701; Z 19, 23, 64, 65, 94, 162, 204, 210, 227, 263

Usve stihova: 21

c) zavisna rečenica:

.....

A 18: exceptum dictis: Chrysen, cui prima sacrorum

.....

.....

A 24: praecipue Atridas, rerum queis tradita summa.

Isp. dalje: A 56, 92, 105, 129, 149, 162, 170, 231, 299, 306, 334, 395, 454, 487, 515; Z 18, 89, 100, 145, 175, 187, 255

Usve stihova: 24

d) glavna rečenica:

A 199: Grajugenae merito, rapturum dona minaris.

Isp. dalje: A 206, 264, 366, 656, 731; Z 226

Usve stihova: 7

e) participijalni izraz:

A 128: placatus genitor, taurorum sanguine multo

Isp. dalje: A 545; Z 4, 91, 116, 221

Usve stihova: 6

f) parenteza:

A 620: abnue vel tandem, (nam quis metus), hoc ego saltem

Isp. dalje: A 624

Usve stihova: 2

g) odjeliti dio rečenice:

Z 90: consilioque, manuque) istic consistite, versam

Isp. dalje: Z 223

Usve stihova: 2

h) Stanka pentemimere odvaja sintagme iste rečenice:

sacrique verendam

A 34: canitiem capitis, capiendaque dona fremebant.

nec me

A 46: incassum precibus, longaue incende querela.

Isp. dalje: A 78, 114, 212, 230, 255, 307, 307, 316, 386, 399, 412, 456, 479, 578, 584, 599, 603, 728; Z 44, 50, 124, 129, 235

Usve stihova: 24

Ukupno stihova II 2 a-h: 127

Ukupno stihova II 1, 2 : 162

Kod Vergilija nalazim pak ove podatke za ovakvu vrstu stihova:

II 1:

IX 16: Adgnovit iuvenis duplicisque ad sidera plamas
sustulit et

IX 18: Iri, decus caeli, quis te mihi nubibus actam
detulit in terras?

Isp. dalje: IX 22, 34, 61, 75, 112, 115, 117, 138, 146, 166, 189, 239, 258, 303, 335, 391, 420, 425, 431, 434, 474, 508, 531, 552, 560, 595, 617, 644, 646, 692, 745, 753, 760, 762, 772, 792; XII 4, 11, 25, 29, 101, 118, 136, 159, 161, 169.

Usve stihova: 48

II 2:

IX 3: audacem ad Turnum. luco tum forte parentis

IX 19: detulit in terras? unde haec tam clara repente tempestas?

Isp. dalje: IX 28, 31, 42, 62, 63, 64, 81, 99, 102, 108, 130, 133, 143, 149, 150, 158, 160, 165, 167, 180, 203, 209, 225, 233, 243, 245, 268, 271, 280, 282, 283, 286, 292, 293, 298, 310, 313, 315, 417, 322, 325, 333, 334, 337, 348, 350, 352, 353, 392, 393, 424, 432, 436, 437, 443, 466, 467, 469, 472, 480, 482, 486, 494, 509, 510, 520, 537, 541, 545, 622, 645, 647, 648, 654, 655, 662, 669, 670, 671, 682, 686, 693, 699, 711, 729, 746, 754, 761, 773, 776, 779, 798, 812, 813, 817; XII 12, 20, 57, 58, 66, 76, 86, 89, 93, 99, 102, 104, 112, 148, 174

Usve stihova: 112

Ukupno II 1, 2 : 160

Odnos Kunićevih i Vergilijevih stihova izgleda ovako:

II	1	35	:	48
	2	127	:	112
		162	:	160

U ovoj vrsti pentemimerskih heksametara Kunić je, kako vidimo,, veoma sličan Vergiliju.

III — Rečenica ili kraći sintaktički kolon može okupirati i samo dio stiha, a opet pokazuje stanku pentemimere. Kod Kunića nalazim ove kombinacije:

1. Od početka stiha do jedne od stražnjih stanki pruža se:
a) samostalna rečenica:⁸

A 35: Non tamen his flexit verbis Agamemnona: saevus (V)

A 119: Sic animo est vatis pulsus timor. ergo ita fatur: (B)

Isp. dalje: A 175 (5.), 259 (5.), 263 (5.), 281 (5.), 291 (5.), 335 (5.), 340 (5.), 375 (V), 416 (5.), 489 (B), 516 (V), 527 (V); Z 25 (V), 121 (B), 184 (B)

Usve stihova: 17

⁸ U zagradama označujem poziciju svršetka sintaktičkog kolona.

b) usporedna rečenica:

A 378: remigioque legit bisdenos, robora pubis (B)

Argivae:

Isp. dalje: A 398 (B), 619 (V), 652 (V); Z 253 (H)

Usve stihova: 5

c) zavisna rečenica:

A 198: quaeque labor longus peperit mihi, quaeque dedere (B)

Isp. dalje: A 236 (5.), Z 1 (5.), 178 (V)

Usve stihova: 4

d) samostalna rečenica prekinuta parentezom:

A 11: quis divum inter se rixa commisit, et alto (5.),

Isp. dalje: A 277 (5.), 332 (B); Z 104 (III)

Usve stihova: 4

e) zavisno-složena rečenica:

A 704: Quidquid id est, mater, ferto aequa mente, molestum

Stihova: 1

f) Odjeliti dio rečenice:

A 403: agnovitque, animoque haud est laetatus. at illi (5.)

Isp. dalje: Z 130 (B), 265 (B)

Usve stihova: 3

Ukupno III 1 a-f: 34

2. Od jedne od prednjih stanki, ili od P, do kraja stiha pruža se kod Kunića:

a) samostalna rečenica:⁹

A 70: jumenta; hinc ipsos jaculis incessit acutis, (I)

Isp. dalje: A 94 (I), 423 (I), 631 (I)

Usve stihova: 4

b) usporedba rečenica:

A 37: imperat, ac flentem dictis incessit amaris: (I)

Isp. dalje: A 68 (I), 438 (I), 537 (I), 542 (I), 547 (I), 622 (I), 689 (I);
Z 14 (I), 120 (I), 183 (I), 202 (I)

Usve stihova: 12

c) zavisna rečenica:

A 96: lectus, ad Iliacas classem qui duceret oras, (1).

Isp. dalje: A 498 (I)

Usve stihova: 2

⁹ U zagradama označujem poziciju početka sintaktičkog kolona,

d) glavna rečenica:

A 41: quam poscis, gnatam certum est dimittere nusquam, (T)

Stihova: 1

e) dio rečenice prekinute parentezom:

A 251: verba) sibi exitium factis struit ipse superbis. (I.)

Isp. dalje: A 407 (I)

Usve stihova: 2

f) odjelite rečenične sintagme:

A 7: ibant) ex quo, acres ad iurgia saeva coorti, (T)

Isp. dalje: A 19 (1. arza), 60 (I), 182 (2.), 518 (I); Z 5 (I). 106 (I), 110 (Ć)

Usve stihova: 8

g) parenteza:

A 331: his ego tunc; ipsi namque ultro in bella vocarunt; (T)

Stihova: 1

Ukupno III 2 a-g: 30

3. Unutar prednjih i stražnjih stanki pruža se kod Kunića:

a) samostalna rečenica¹⁰:

A 124: ferreus. hunc propter saevit deus, et magis Idem (I—B)

Isp. dalje: A 303 (I—5), 702 (I—5).

Usve stihova: 3:

b) glavna rečenica:

A 636: annuero, immotum stat nec revocabile, donec (I—V)

Isp. dalje: A 673 (I—V); Z 180 (I—V)

Usve stihova: 3

c) zavisna rečenica:

A 118: si regem, imperio cunctis qui praestat, Atriden. (I—5).

Isp. dalje: A 471 (I—5.), 655 (1.—V), 659 (I—V); Z 30 (1. arza — B)

Usve stihova: 5

d) usporedna rečenica:

A 394: Aeacidae, atque manu Briseida ducite. iussus (I—V).)

Isp. dalje: Z 254 (I—5.)

Usve stihova: 2

e) dijelovi rečenice prekinute parentezom:

A 30: reddite; neu pretium, neve haec insignia, dextra ((I—V)

Isp. dalje: A 368 (I—V)

Usve stihova: 2

¹⁰ U zagradama označujem poziciju prednje i zadnje granice sintaktičkog kolona.

f) participijalni izraz:

A 242: misit, amansque ambos et curans diva; retroque (1.—5.)

Isp. dalje: Z 244 (I—V), 268 (I—5.)

Usve stihova: 3

Ukupno III 3 a-f: 18

4. Od jedne od prednjih stanki do P pruža se kod Kunića:

a) dijelovi glavne rečenice prekinute parentezom:

A 26: incluta; sic divi, quotquot fulgentia caeli (I—P)

Isp. dalje: Z 85 (I—P), 96 (T—P), 106 (1. arza — P)

Usve stihova: 4

b) eliptična rečenica:

Z 218: mortali. ante leo, postremo corpore serpens (I—V)

Stihova: 1

Ukupno III 1—4: 87

Kod svih navedenih primjera III 1—4 pentemimera je znatno oslabljena, osobito kod stihova sa jačom interpunkcijom na krajevima sintaktičkih cjelina. Iznenaduje stoga što je kod Kunića broj ovih stihova tako visok, dvaput koliko ih nalazimo kod Vergilija. Kod njega naime nalazim:

III 1.

IX 194: si tibi, quae posco promittunt (nam mihi facti

Isp. dalje: I; 295, 512, 579, 649, 721, 788, 794,

Usve stihova: 8

2.

IX 17: sustulit et tali fugientem est voce secutus

Isp. dalje: IX 29, 47, 76, 188, 277, 289, 305, 355, 362, 382, 401, 411, 413, 415, 426, 429, 434, 453, 456, 475, 422, 551, 553, 567, 585, 589, 597, 618, 634, 701, 752; XII 21, 28, 91

Usve stihova: 35

3.

IX 205: est hic, est animus lucis contempotor et ipsum (5)

Stihova: 1

4.

IX 221: adceleremus, ait; vigiles simul excitat; illi

Isp. dalje: IX 250, 270

Usve stihova: 3

Ukupno III 1—4: 47

Odnos Kunićevih i Vergilijevih stihova izgleda ovkao:

III	1.	34	:	8
	2.	30	:	35
	3.	18	:	1
	4.	5	:	3
		<u>87</u>		<u>47</u>

Kunić je prema tome sličan Vergiliju u upotrebi kraćih rečenica koje se pružaju od neke od prednjih stanki do kraja stiha (30: 35), dok u ostalim primjerima znatno od njega odudara prilično visokim brojem kraćih sintaktičkih cjelina koje, bez sumnje, razbijaju ritmički sklad heksametra.

IV Vrlo često nailazimo kod latinskih hekasmetrika na pentemimerske stihove kod kojih se duže sintaktičke cjeline pružaju ili u gornji ili u donji stih, ili pak u oba pravca, a pri tom su česti slabiji ili jači spletovi sintagmi.

Kod Kunića nalazim ove slučajeve:

1. Rečenica ili sintaktički kolon počinje u gornjem stihu i zauzima cijeli donji, uz eventualne i druge manje sintaktičke usjeke. Tu Kunić locira:

a) prostu proširenu rečenicu:

..... luat miseri lacrimas, luctumque parentis

A 58: foeda clade tuis Danaum gens icta sagittis. (pz. 3/6)

Isp. dalje: A 72 (pz. 3/6), 86 (pz. 3/6), 76, 275, 341, 448, 464 (pz. 4/6), 844, 662, 669; Z 47, 115 (pz. 3/6), 140, 216 (pz. 1/6), 249 (2/6)

Usve stihova: 17

b) usporodnu rečenicu:

..... nec unquam

A 138: Meve moesve juvas vel verbo, perditte, vel re.

Isp. dalje: A 191 (pz. 1/6), 235 (pz. 4/6), 296, 330, (1—2/6, 3/5), 525 (pz. 3/5), 587, 592, 595, 683 (pz. 3/6); Z 2, 137, 164 (pz. 2/5), 229, 240.

Usve stihova: 15

c) zavisnu rečenicu:

....., amore

A 256: quae vos aequa pari spectatque, et curat utrumque.

Isp. dalje: A 348 (pz. 3/6), 415, 418 (1/4/6), 467, 488, 608, 628 (pz. 3/6), 637, 729; Z 27, 29, 56, 107, 126, 146 (pz. 3/6), 169 (pz. 1/6), 181 (pz. 1/5), 256.

Usve stihova: 19

d) glavnu rečenicu:

.....haec foret hercle
A 283: nunc illata tuae postrema iniuria genti.

Isp. dalje: A 356 (pz. 4/6), 396 (pz. 1/4—5), 480, 660, 719; Z 80, 148 (pz. 3/5), 151

Usve stihova: 9

e) participijalni izraz:

.....regem
A 376: Patroclo ac densa comitum stipante caterva.

Isp. dalje: Z 191 (pz. 1/4), 209

Usve stihova: 3

Ukupno IV 1 a-e: 63

2. Rečenica ili sintaktički kolon zauzima cijeli stih i prekoračuje ili ukoračuje u donji, uz česte spletove sintagmi. Kod Kunića tu poziciju zauzima:

a) prosta proširena rečenica:

A 130: Talibus orantem torvo Pelopeius heros
lumine spectabat:

Isp. dalje: A 210, 385, 393, 457, 500 (pz. 2/6), 538 (3/6), 583 (1/4, 3/6), 610, 634, 647, 717, Z 11, 20, 37, 77, 98, 192, 234, 248 (1/4, 3/6)

Usve stihova: 20

b) glavna rečenica:

A 559: Secta minutatim fixerunt cetera longis
in verubus,

Isp. dalje: Z 3, 242 (pz. 3/1, 4/2)

Usve stihova: 3

c) zavisna rečenica:

A 42: Dum procul abductam patria tellure senectus
Occupet Argivas inter,

Isp. dalje: 367, 427 (pz. 3/6), 481 (pz. 4/1), 572 (3/6); Z 28, 95 (3/5), 108 (pz. 2/4, 3/1), 211 (pz. 3/6, 2/1—2), 230.

Usve stihova: 10

d) usporedna rečenica:

A 161: At nos tergemini aequi pensabimus olim
jacturam donis,

Isp. dalje: A 169 (pz. 3/5, 4/6), 189 (pz. 3-5), 424

Usve stihova: 4

e) vokativni zaziv:

T 128: Magnanimi Troes, sociique ad bella remotis
urbibus exciti,

Stihova: 1

Ukupno IV 2 a-e: 38

3. Rečenica ili sintaktički kolon pruža se gore i dole od glavnog tisha, uz česte spletove sintagmi. Tu poziciju zauzima kod Kunića:

a) prosta proširena rečenica:

..... saevus
A 36: Ille virum totis actutum excedere castris
imperat,

Isp. dalje: A 176 (pz. 3/5, 4/6) 318 (pz. 4/1), 320, 511 (pz. 6/3 dvaput),
639 (pz. 6/4, 1/6, 5/1), Z 88 (pz. 2/4), 160, 262 (6/3, 2/5—6), 266

Usve stihova: 10

b) glavna rečenica:

Z 284

Stihova: 1

c) usporedna rečenica:

A 5

Stihova: 1

d) zavisna rečenica:

..... totis passim quae didita castris
A 16: Argivam leto pubem sternebat acerbo
unius Atridae ob culpam,

Isp. dalje: A 260 (pz. 1/5, 4/6), 155 (pz. 5/2)

e) zavisno-složena rečenica:

A 101

Stihova: 1

Ukupno IV 3 a-e: 16

4. Rečenica ili sintaktički kolon počinje kod jedne od prednjih stanki i pruža se u donji stih, uz česte spletove sintagmi. Takav prostor kod Kunića zauzima:

a) prosta rečenica

A 185: Nam quis, rerum foedisime, posthac
Te Danaum regem ferat, ac tua iussa capessat

Isp. dalje: A 271, 556, 589, 650, 699; Z 62

Usve stihova: 7

b) glavna rečenica:

A 658

Stihova: 1

c) usporedna rečenica:

A 462 (3/3, 4/6), 611; Z 99

Usve stihova: 3

d) zavisna rečenica:

A 54: si qua tuus templo tibi grata sacerdos
Serta tuli,

Isp. dalje: A 55, 126 (3/6, 5/1), 370, 406, 466

Usve stihova: 6

e) participijalni izraz:

A 390: Z 117 (3/6, 4—5/2)

Usve stihova: 2

Ukupno IV 4 a-e: 19

5. Rečenica ili sintaktički kolon počinje u gornjem stihu i stiže do jedne od stražnjih stanki donjeg stiha, uz česte spletove sintagmi. Tu Kunić postavlja:

a) prostu rečenicu:

..... nam me saevis tua dictis

A 137: perpetuo immeritum laedunt responsa,

Isp. dalje: A 365, 401, 413, 544, 643, 688, 712, 718

Usve stihova: 9

b) usporednu rečenicu:

..... et acrem

A 66: contenditque arcum torvus,.....

Isp. dalje: A 317, 554, 576 (pz. 6/2), 703 (6/3); Z 119 (6/3),

Usve stihova: 7

c) zavisnu rečenicu:

..... si quando Jupiter urbe

A 163: Annuat Iliaca tandem, gazaque potiri.

Isp. dalje: A 286, 355, 607 (6/4, 1/4)

Usve stihova: 4

d) participijalni izraz:

Z 102, 118

Usve stihova: 2

Ukupno IV 5 a-d: 22

Ukupno IV 1—5: 158

Kod Vergilija pak nalazim ovako:

IV 1.

..... luco tum forte parentis

IX 4: Pilumni Turnus sacrata valle sedebat.

Isp. dalje: IX 9, 46, 58, 103, 111, 118, 196, 227, 338, 374, 451, 511, 557, 558, 564, 587, 594, 755, 787, 797; XII 53, 75, 123, 160

Usve stihova: 25

2.

IX 2: Irim de caelo misit Saturnia Iuno
audacem ad Turnum.

Isp. dalje: IX 30, 33, 40, 77, 80, 82, 119, 154, 168, 174, 186, 217, 242, 244, 306, 330, 347, 373, 379, 381, 406, 414, 422, 448, 462, 465, 468, 485, 517, 534, 546, 554, 563, 565, 580, 586, 588, 590, 602, 627, 643, 653, 661, 668, 707, 710, 717, 726, 750, 778, 783, 797, 802, 806; XII 1, 50, 62, 67, 73, 103, 107, 113, 116, 138, 141

Usve stihova: 66

3.

.....summis quam viribus omnes

IX 532: expugnare Itali summaque evertere opum vi
certabant,

Isp. dalje: IX 501, 769; XII 5, 132

Usve stihova: 5

4.

IX 6:, quod optanti divum promittere nemo
auderet,

Isp. dalje: IX 98, 162, 284, 285, 400, 410, 490, 518, 577, 763, 770, 803;
XII 92, 140,

Usve stihova: 15

Iz IV 5. ne nalazim kod Vergilija primjera.

Ukupno IV 1—5: 111

Odnos Kunićevih i Vergilij vih stihova bio bi ovdje ovakav:

IV 1	63	:	26
	38	:	65
3	1	:	5
4	19	:	15
5	22	:	0
	158	:	111

Prema tome, i ovakvi su stihovi kod Kunića češći nego kod Vergilija. Osobito je upadna razlika pod br. 1 i 2, gdje vidimo upravo obrnuti odnos: Vergilijeve duže sintaktičke cjeline počinju uglavnom novim stihom i ukoračuju u donji, dok Kunićeve počinju uglavnom negdje u gornjem, a završavaju na kraju donjeg stiha.

O pentemimerskim heksametrima kod Kunića dalo bi se još štošta kazati sa sintaktičkog stanovišta. Ovdje bih samo još ovo spomenuo. Kod Kunića nalazimo kadšto veće savršenstvo u gradnji stihova nego u Vergilija. Naime, srazmjerno veliki broj pentemimerskih stihova pokazuje kod Vergilija u stanci P eliziju. Nalazim ih u tisuću analiziranih stihova: 10, i to:

IX 160: cura datur Messapo et moenia cingere flammis
isp. dalje: IX 209, 333, 335, 348, 454, 749, 817; XII 89, 99

Kod Kunića je broj stihova sa elidiranim slogom u pentemimeri još veći naime nalazim ih: 15, a to su:

A 56: caprarumque boumque; unum hoc da, magne, precanti
Isp. dalje: A 68, 154, 210, 221, 307, 316, 331, 366, 400, 624; Z 87, 89, 90, 124.

Kod Vergilija nalazimo stihova kod kojih se sastavni ili rastavni veznik (et, ac, aut) ritmički vezuje sa prethodnim sintaktičkim kolo-
nom, kako bi se izbjegla nepoželjna stanka 2. dijereze; nalazim ih:
7, a to su:

IX 398: oppressum rapit et conantem plurima frustra

Isp. dalje: IX 405, 599, 629; XII 66, 99, 104

Kod Kunića takvih stihova nalazim samo: 2, a to su:

A 483: Neptunus pater et Juno et Tritonia Pallas

A 623: Ingenuit pater; et, Cur me, dea, tristia cogis

Znatno više pak nalazim kod Vergilija stihova kod kojih se sa-
stavni ili rastavni veznik metrički veže s elidiranim slogom prethodnog
sintaktičkog kolona; nalazim ih: 33, a to su:

IX 34: prospiciunt Teurci ac tenebras insurgere campis

Isp. dalje: 53, 81, 158, 165, 173, 245, 259, 323, 352, 408, 443, 466, 501,
507, 510, 524, 541, 563, 582, 585, 614, 655, 671, 678, 682, 690, 693,
709, 714, 762, 765, XII 120

Kod Kunića nalazim samo jedan takav stih:

Z 23: qui famulus curru, ac bijugos auriga tegebat

Na temelju provedene analize po tisuću Kunićevih i Vergilije-
vih stihova jasno izlazi da je Kunićev pentemimerski heksametar sa
sintaktičkog stanovišta s jedne strane vrlo sličan Vergilijevu, a s druge
strane da pokazuje i očita odudaranja, što pripisujem donekle manjoj
versifikatorskoj sposobnosti, ali i činjenici da kroz Kunićeve heksa-
metre teče grčki, odnosno Homerov tekst, što smaram od posebnog
značenja. Kunićev je latinski heksametar ruho Homerove epske na-
racije, Homerova poetskog zanosa, ali i ruho čovjeka kojemu latinski
nije maternji jezik. S druge strane znamo¹¹ da Kunić u svojoj Ilijadi
dosta često slijedi i vlastiti poetski zanos, što mu, bez sumnje, omo-
gućuje da mu i heksametar bude bez spomenutih grčkih okova, da
mu bude što sličniji onome kod latinskih uzora.

Sarajevo.

Š. Šonje.

¹¹ Isp. o tom moju doktorsku disertaciju o prijevodu Homerove Odiseje
pod naslovom: Latinski prijevod Homerove Odiseje od Bernarda Džamanjića —
s posebnim osvrtom na Homerov usmeni stil, Sarajevo 1974 (umnoženo ciklostilom),
passim.

R É S U M É

S. SONJE: LA PAUSE DE PENTHÉMIMÈRE DANS L'ILIADÉ DE RAYMOND KUNIĆ

Dans son article l'auteur parle des vers avec la pause de penthémimère dans l'Iliade de Raymond Kunić. Dans les 1000 vers analysés du premier chant et dans les 268 vers du sixième chant l'auteur trouve 526 vers avec la pause de penthémimère. En même temps l'auteur oppose les vers de Kunić aux vers d'Enéide de Virgile d'où il prend 818 vers du neuvième chant et 182 vers du douzième chant; là il trouve 523 vers avec la pause de penthémimère.

D'après les relations des nombres des vers avec la pause de penthémimère (526 : 523) on peut conclure que l'hexamètre de Kunić est très proche à celui de Virgile. Mais, si on fait une analyse précise de ces deux hexamètres, si on traite ces hexamètres de point de vue de la syntaxe, on trouvera que l'hexamètre de Kunić, quoique semblable à celui de Virgile, montre pourtant une spécification propre à lui-même qui s'explique par une condition spécifique dans laquelle Kunić faisant ses vers; il traduisait l'original grec et il était borné par le rythme et par la syntaxe.

L'auteur donne une importance particulière au principe syntaxique des vers, sujet traité surtout par le métricien moderne Hans Drexler, qui en parle dans ses essais sur l'hexamètre latin. L'auteur analyse la structure syntaxique de l'hexamètre d'abord dans la soixante-dixième phrase — vers. Là il trouve chez Kunić 110 et chez Virgile 195 vers. Puis il parle des vers qui dans la pause de penthémimère montrent la césure syntaxique, mais leurs colonnes syntaxiques sont asymétriques; la première colonne peut aussi se prolonger jusqu'au vers inférieur. L'auteur trouve chez Kunić 171 vers de telle espèce et chez Virgile 177 vers.

La phrase peut occuper dans le vers penthémimérique seulement une partie de ce vers qui est tantôt plus petite, sans la césure syntaxique dans P. L'auteur trouve chez Kunić 80 vers de telle espèce et chez Virgile 45 vers.

Les vers avec la pause P sont aussi ceux qui commencent à se développer syntaxiquement dans le vers supérieur ou bien qui enjambent dans le vers inférieur, tandis que dans la pause P ne montrent pas la césure syntaxique. L'auteur trouve chez Kunić 165 vers de telle espèce et chez Virgile 106 vers.

Même s'il y a une différence dans la structure des hexamètres de Kunić et de Virgile de point de vue de la syntaxe, cette différence ne montre que la spécificité de l'hexamètre de Kunić qui est formé dans une ambiance différente de celle de l'hexamètre de Virgile. La même constatation se poserait par une analyse métrique et rythmique sur l'hexamètre de Kunić, mais l'auteur traite ce sujet dans un autre lieu.